

Stadsbomen zijn veelal wijkers, boomverzorgers geven ze niet veel meer dan vijftig jaar te leven. Het vakblad voor bomen wil weten wat er door de tijd heen met de stadsbomen op oude foto's is gebeurd: zijn ze gekapt of staan ze er nog? Hoe staan ze erbij? Wat hebben ze meegemaakt aan straatopbrekingen, wijkvernieuwing? En zijn ze wellicht getuige geweest van historische gebeurtenissen? In het tweede artikel binnen deze serie staat een vooroorlogse foto van een leilinde in 'de Singel' te Baarle centraal. Aan het woord is Antoon van Tuijl, medewerker van de Heemkunde Kring Amalia van Solms.

Auteur: Antoon van Tuijl

Het gemeentehuis van Baarle-Nassau met enkele leilinden ervoor (ca. 1904-1905)

Uit de oude doos

Op speurtocht naar de locatie van stadsbomen op oude foto's: hebben zij de tand des tijds doorstaan?

"Een kleine vierkante foto laat ons een oude knoestige leilinde zien die 'oog in oog' staat met zijn eigen schaduw tegen de gevel van een herberg. Dit beeld herkennen we als een stukje uit het beeld van 'de Singel' in het centrum van Baarle-Hertog-Nassau."

Geen eenling

"Wie de foto goed bekijkt, zal helemaal rechtsboven nog juist de schaduw van een volgende leilinde ontdekken. De oude boom van de foto is dan ook geen eenling. Hij maakt deel uit van een reeks lindes die het centrale plein in Baarle omgeven. De Singel in Baarles centrum is een mooi voorbeeld van een oorspronkelijke 'plaetse', die om een of andere reden ook wel 'Frankische Driehoek' genoemd wordt. Zo'n plein heeft inderdaad de vorm van een driehoek. Daarvandaan werd in middeleeuwse tijden het vee naar de weidegronden gedreven om er 's avonds weer terug te keren naar de stallen die om het plein gegroepeerd stonden. De plaetse – in Baarle kreeg die de naam Singel - had een drinkkuil voor het vee, die later plaats maakte voor een waterput en weer later – in 1809 om precies te zijn - vervangen werd door een dorpspomp." "Van kleine boerennederzetting veranderde onze Singel geleidelijk in een dorpscentrum, waar herbergiers en neringdoenden zich vestigden en waar het raadhuis zijn plaats kreeg. Behoeftte aan verfraaiing zal wel de aanleiding geweest zijn tot het planten van leilinden als omzoming en accentuering van het plein."

Foto's

"De kleine foto geeft een beeld van een van de leilinden aan de noordoostelijke zijde van de Singel. We hebben namelijk zicht op het vroegere café van de familie Olislaegers. Rechts daarvan stond de grote voormalige pastorie, welke later omgevormd werd tot gemeentehuis en burgemeesterswoning." "Over het tijdstip waarop deze foto gemaakt werd, valt geen uitsluitsel te geven. Zeker is, dat ze van vóór oktober 1944 is. Toen is namelijk door oorlogshandelingen het café verloren gegaan." "De fraaie boom staat er niet meer. Hij onderging hetzelfde lot als al zijn burenen."

Onbekend

"Wij zijn er niet in geslaagd te achterhalen wanneer de leilinden rond de Singel geplant zijn. De kunst van het fotograferen is niet oud genoeg om daarover te getuigen. Op de oudste foto's die wij kennen, staan deze leilinden al. We komen dan ook niet verder dan de vermelding dat ze er sinds mensenheugenis staan. Baarle weet niet beter. Het café veranderde voor de Tweede Wereldoorlog in het gemeentehuis. Dat werd tijdens de oorlog, zoals eerder vermeld, getroffen en brandde tot de grond toe af. Documentatie over de bomen in Baarle-Nassau ging hiermee verloren. "Bij de bevrijding van Baarle – begin oktober 1944 – werd er met name in het centrum van ons dorp zeer grote schade aangericht. De kerk en de gehele noordoostelijke zijde van de singel gingen in vlammen op. De leilinden bleven overeind, maar

werden door het vuur wel ernstig gehavend. De stammen vertoonden grote open wonden. Met de boomverzorgingskennis van die tijd werden ze uitgekapt, geteerd en met cement dichtgesmeerd. Zo hebben ze het uitgehouden tot 1992. Bomen geven het niet gauw op!"

Reconstructie

"Onze Singel maakt deel uit van het provinciale wegennet. De doorgaande verbindingen Breda-Turnhout (België) en Tilburg-Turnhout ontmoeten elkaar op ons dorpsplein. De verkeersdruk nam in de loop der jaren toe, zoals overal. Men kon op de Singel vrij parkeren. Het passen en meten om al die auto's tussen de bomen te plaatsen, leverde nogal eens kneuzingen op aan auto's en aan bomen. De provincie Noord-Brabant zocht naar een oplossing om een goede doorstroom

De foto met de leilinde, in de tijd dat het gemeentehuis nog een café was.

Stukje Singel anno 2008 met de boom die de oude leilinde vervangt

van het verkeer door Baarle te krijgen. Dat werd een reconstructie van de Singel. Daarbij moest de pomp verplaatst worden. Veel Baarlenaren waren daar niet blij mee. Er bleef wel ruimte voor de bomen! Daar waren veel Baarlenaren wél blij mee. De vraag was echter: handhaven we de oude bomen? “De in 1944 zo zwaar gehavende exemplaren kwijnden weg en veel andere hadden in de loop van de tijd ook averij opgelopen. De Zieltogende bomen aan de noordoostelijke zijde wilde men in elk geval vervangen. Toen is besloten om aan alle drie de zijden van de Singel nieuwe leilinden te zetten, zodat er een eenheid zou ontstaan met bomen van gelijke leeftijd.” “De gemeente Baarle-Nassau had met deze mogelijkheid tijdig rekening gehouden. Er stonden op de gemeentewerf al jaren van tevoren bomen klaar om overgeplant te worden. Zo kreeg de Singel na de reconstructie van 1992-1993 weer een volledige omzoming met leilinden van formaat.”

Weg ermee!?

“De nieuwe bomen zijn zorgvuldig geplant. Ze hebben het allemaal gered. Tot grote tevredenheid van velen behield de Singel zijn

karakter, voor een groot deel bepaald door de leilinden. Parkeren tussen de bomen is niet meer mogelijk. Hooguit worden er nog wel fietsen tegen geplaatst. Zijn ze dan volkomen veilig? Nee, niet helemaal. Het verkeer door ons centrum neemt nog steeds toe. Een voortdurende stroom grote vrachtwagens wurmt zich moeizaam door de bochtigheid van onze dorpsstraten en over het te krappe plein. De routeplanners van de chauffeurs duiden dit nu eenmaal aan als de kortste route. Een ramp voor het dorp en niet prettig voor de bomen die met hun wortels steeds vastere bodem ervaren. Ten tijde van de reconstructie bouwde de plaatselijke Rabobank een nieuw kantoor aan de Singel. Daar was bijna de hele noordzijde van het plein mee gemoeid. Uitgerekend in het jaar dat de Provincie Noord-Brabant de slogan “Brabant bouwt in baksteen” hanteerde, verscheen in ons centrum een bankgebouw in marmer en glas. Om dat goed zichtbaar te houden, verzocht het bankbestuur de gemeente toch vooral geen bomen voor hun gevel te plaatsen. Dit verzoek werd gelukkig niet gehonoreerd.”

Antoon van Tuijl

Plakkerige boel

“Vanwege het drukke verkeer is er naar de zin van de horecaondernemers, gevestigd aan de Singel, eigenlijk te weinig ruimte voor terrassen. Ze kruipen met hun tafeltjes zo dicht mogelijk naar de straat en komen dus onder de lindebomen terecht. Je kunt raden wat er gebeurt. Dat deel van hun terras wordt een plakkerige boel. Lindebomen worden nu eenmaal graag bezocht door bladluizen en die leveren een zachte ‘regen’ van honingdauw. De gezamenlijke horeca van de Singel richtte een verzoek aan de gemeente om de bomen van de Singel te verwijderen. Dat was voor het gemeentebestuur onbespreekbaar. De bomen krijgen nu jaarlijks een knoflookbehandeling en het probleem is opgelost. Het komt vaker voor dat belanghebbenden de bron van de aantrekkingskracht op toeristen teniet doen, in de mening beter uit te zijn. Een Singel zonder leilinden verliest een groot deel van zijn uitstraling.”

Hoop

“Baarle heeft goede hoop dat de Singel binnen nu en enkele jaren verkeersluw kan worden. Plannen voor een omleidingsweg rond Baarle vorderen. Dat is gunstig voor de rust in het dorp, voor de verblijfsmogelijkheden in het dorps hart en voor de bomen, die zowel boven als onder de grond meer lucht zullen krijgen. Baarle koestert zijn leilinden en wenst dat ze tot in lengte van jaren onze Singel blijven sieren.”